

לה בכל ענף-פעולה אחר. לכן חייב המפקד להיות מזוין גם בדיעה רבה, תכסיסית ואסטרטגית, בכושר-פעולה, ביכולת ארגונית, וגם בסגולות נפשיות ומוסריות הנוטעות אליו אִמון והוקרה בלב חייליו. על המפקד לא הוב את החיילים העומדים לפקודתו, לחרוד לשלוםם ולרווחתם, לכבודם ולהצלחתם. מפקד מוכשר יכול להפוך כל חייל, ויהא אף הרע, המרושל והפחדן ביותר, לחייל אמיץ, זריז וגיבור. ומפקד בלתי-מוכשר יכשיל את החיילים המוכשרים והנאמנים ביותר העומדים לפקודתו. הגורם המחנך הראשי — הוא המופת החי, המתמיד. ועל המפקד להיות דוגמה חיה של גבורה, עצה ותושיה במלחמה. מן ההכרח שלחייל יהיה בטחון שמפקדו יודע את אשר הוא עושה, ואף אם הוא נותן לו פקודה תמוהה או אף רעה בעיניו — ימלא אותה בחפץ-לב ובלי היסוסים. המפקד חייב לנטוע בחייל לא משמעת בלבד, כי אם גם אהבה למפקדו, וחייל יאהב את מפקדו — אם המפקד יאהב את חייליו ויהיה מסור ונאמן לשלומם, כאם המסורה לילדה. אחריות גדולה וקשה זו אולי תפחיד מפקדים רבים — ועל כן נאמר: „כל הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו“. ורק הטובים והמעולים והנועזים יקחו על עצמם שליחות כבדה זו. בטחון המדינה קורא לטובים ולנאמנים ולמוכשרים ביותר — מבחינה אינטלקטואלית ומוסרית כאחת. וידע כל אחד מכם — שבסימכם חוק לימודיכם בבית-הספר לקצינים, אינכם גומרים, כי אם מתחילים במלאכה הקשה, ואם תהיו ראויים לה — שומה עליכם לעמול וללמוד בלי-הרף. כל מפקד חייב לחתור לקראת השיא — המוסרי והאינטלקטואלי. השיא אינו בשמים, אם-כי ככל שמתקרבים אליו יותר — נראה הוא מתרחק והולך. ואולם בעצם החתירה לקראת השיא — הערובה לכושר השליחות. ברכתי למפקדים — שיהיו כל ימיהם קדושים לחתירה זו, ובזאת יאָמנו.

על פלמ"ח

דבר שני — פלמ"ח. בענין זה אעשה מאמץ גדול לא להכניס שום נימה פולמוסית, עד כמה שאפשר, אלא אעמיד ועובדות על אמיתותן. פלמ"ח היה פורמציה שונה מכל הפורמציות האחרות, שהיו בהגנה,

בשני דברים : א) היא היתה מגויסת תמיד ; כל שאר חברי ההגנה התגייסו רק לעת מצוא. ב) מחצית הזמן — מ־8 עד 12 יום בחודש — עסק בעבודה, ומחצית הזמן — מ־8 עד 12 יום בחודש — היתה קודש לאימונו בנשק. מפני כך היה החטיבה המאומנת ביותר בהגנה. גם כאשר הקימו עוד חטיבות חדשות, — מקודם פו"ש ואח"כ חי"ש — לא הגיעו לדרגת האימונים והיכולת של הפלמ"ח. כי רק שעות מעטות מזמן נתנו לאימונים. היחידות של הפלמ"ח, לפני הפלישה ולפני הקמת המדינה, מילאו תפקיד מיוחד, בהגנה על הדרכים, בהגנה על ירושלים, צפת, נקודות הנגב ועוד. וכל מי מהם שזכה להשתתף בפעולה זו — מותר לו להתגאות על כך כל חייו. ראיתי אותם לעתים תכופות בעבודתם. הייתי נוסע לירושלים ורואה איך הם שומרים על הדרכים, חשופים ליריות האויב, באיזו פשטות, צניעות וגבורה התנהגו בכל התנאים ובכל הנסיבות. וכל חי לא אשכח זאת, כמו שכל חי לא אשכח את "השומר" או את הגנת תל-חי.

עם הקמת המדינה ועם הפלישה של צבאות סדירים, עברה שעתה של ההגנה ; היינו זקוקים לצבא ראוי לתפקידו גם באימונו, גם בצידו, וגם בסדריו. לא היה קל להקים צבא בן-לילה ותוך כדי מלחמה. אבל לא היתה לנו ברירה. היה הכרח לעשות זאת. ואלמלא היו לנו מצד אחד המפקדים הוותיקים של ההגנה והרוח של ההגנה (ואני מונה את הפלמ"ח בתוך ההגנה), ואלמלא היו לנו מצד שני היחידות הצבאיות שלחמו במלחמת-העולם השניה בתוך הצבא הבריטי, ובעיקר הבריגאדה העברית — לא היינו מצליחים להקים צבא. ואיני יודע אם מדינה זו היתה קמה. הקמת המדינה והפלישה באו כרוכות יחד באותו יום — והיה הכרח להקים צבא. והצבא היה שלב גבוה מזה של ההגנה על כל הפורמציות שלה, החל מ"השומר" וסיים בפלמ"ח — גם בצידו, גם באימונו וגם בארגונו. בתקופה ההיא הוטל דבר הבטחון עלי, לפני פרוץ המלחמה — על-ידי החנועה הציונית, ועם הקמת מנהלת העם והממשלה הזמנית — על-ידי הממשלה הזמנית. כשהוצע לי תיק-הבטחון בממשלה הזמנית התניתי תנאי (בידעי לפני מה אנו עומדים), שאקבל עלי שליחות זו רק אם הצבא שאנו נקים יהיה צבא אחיד, כפוף כולו אך ורק למרות אחת, שוויון פנימי, עם מעמד

שווה לכל חייל, לכל יחידה. תנאי זה נתקבל. ורק בתנאי זה קיבלתי עלי את התיק בממשלה הזמנית.

איני רשאי עדיין לספר כל מה שקרה בשנה זו. ואולי יש לי משהו לספר שאיני צריך להתבייש בכך. אבל יש דברים שהשתיקה יפה להם כי הסכנה טרם חלפה. איני יודע אם המלחמה נסתיימה. וגם אם נסתיימה — יש דברים שהשתיקה יפה להם לעת-עתה. ודברי משום כך לא יהיו ממצים. בתקופה הראשונה לקיומו של הצבא שימשו בערבוביה סדרי ההגנה וסדרי הצבא. אם-כי עשיתי כל המאמצים לקיים משטר חדש — משטר של צבא הכפוף למדינה, ולא משטר של הגנה-במחתרת הכפופה למעשה לעצמה. לפי הרגל ישן כונו יחידות צבאנו בשמות פרטיים. שמות אלה של יחידות, כמו השמות ראובן, שמעון, או לוי לחיילים, לא היה בהם שום תוכן נפרד ומהות צבאית מיוחדת. כל היחידות היו שוות: לכל היחידות ניתן אותו אימון ואותו צידוד. דבר זה אני רשאי וחייב לגלות פה, וזאת חייב כל אדם מ ישראל לדעת. גם עכשיו אין לנו עוד צבא כהלכה. במובן האמיתי של המלה. על זאת אני עומד בכל השיחות שלי עם אנשי המטה ומפקדי-הצבא. אין מקימים צבא בן-לילה. אבל נעשה מה שאפשר היה לעשות בימים הטרופים ההם, והיחידות בצבא היו שוות זו לזו, ולא ניתן סטטוס מיוחד לשום יחידה, לא בגלל עברה ולא בגלל עתידה. חל שינוי: במקום הגנה בלתי-ליגאלית — קם צבא כפוף למדינה. חל שינוי גם בתוך אותה יחידה שנקראה בשם פלמ"ח. לפני הפלישה היתה יחידה זו מורכבת בעיקר מחברים ותיקים של פלמ"ח, אשר קיבלו במשך שנתיים ולפעמים גם במשך שש שנים אימון מוגבר ומאומץ. עם הגיוס הכללי נשתנה ההרכב של פלמ"ח. רוב אנשיו היו מגויסים חדשים, כרוב החיילים בכל היחידות האחרות שגויסו מקרוב. רובם היו אנשים חדשים, ולא היה הבדל ביניהם. ובין יחידות אחרות, מלבד השם והמסורת. ומסורת ביחידות צבאיות זה דבר חשוב. זוכר אני, כאשר הייתי בגדוד קלעיה-המלך בלגיון היהודי, ניסו הקצינים להסביר לי שלא היה בעולם ובאימפריה הבריטית גדוד כל-כך חשוב כמו קלעיה-המלך. אותו דבר נאמר, כמובן, בכל גדוד וגדוד, ובצדק. כי כל גדוד צריך להתגאות בשמו, בארגונו, בשירותו ובמעשיו.

אולם אצלנו קרה משהו משונה. נמצא גוף פוליטי מחוץ לצבא אשר לקח עליו אפוטרופסות על חטיבות פלמ"ח. אינני רוצה להיכנס לבירור, מדוע ולשם מה. אבל מוכרח אני לערער בכל כוחי המוסרי על דבר אחד מגונה. עם הכרות אפוטרופסות זו נעשו נסיונות לייחס כל הכיבושים וכל הנצחונות וכל הגבורה וכל הדם השפוך ליחידות של פלמ"ח. עלי לציין בסיפוק רב, שאנשי פלמ"ח עצמם לא עשו זאת אף פעם. זאת עשו אנשים מחוץ לצבא אמנם אנשים אלה אינם מחוץ לוועידה הזאת). לסילוף זה אין כפרה. אפשר ללמד זכות על כל מיני יחסים וסימפטיות. אבל אין להפלות בין דם לדם. אציין רק דוגמה אחת.

סללנו בשעת המלחמה כביש לירושלים וניתן לו שם ברברי "כביש הגבורה". לצערי, לא שאלו אותי על השם. אילו שאלו אותי, לא הייתי מרשה שם כזה. לא משום שלא היתה גבורה בסלילת הכביש הזה, אלא מפני שיש בשם כזה משום צעקנות והתהדרות בגבורה. אין אנו צריכים להשתמש בשמות ברברניים כאלה. אבל מישוהו רצה לקרוא לכביש בשם אחר, בשם "הראל"; אילו שאלו אותי, הייתי מתנגד גם לשם זה, כי במתן שם זה יש כוונה לייחס את כל הזכות בעלילות כביש זה לחטיבה אחת של פלמ"ח, ששמה היה "הראל". יש בכך משום עושק דם שנשפך של חטיבה אחרת שקדמה ל"הראל" במעשה גבורה זה, חטיבת-שבע.

היום, 29 במאי, מלאה שנה לאחת המערכות הטראגיות והמכריעות ביותר במלחמה הזאת, — המערכה על לטרון. אתם זוכרים עוד מה קרה לירושלים לפני הפלישה ועם הפלישה: הפגזה, מצור, רעב. אינני צריך להאריך בזאת. פרשת הסבל של ירושלים ידועה לכל אחד. היתה סכנה איומה לקיום ירושלים והיה הכרח לקחת "נובו־רנצים" (טירונים), שזה רק ירדו מאניה, יחד עם עוד מאומנים ולשלחם ללטרון. לא היו גם במלחמתנו הרבה מערכות טראגיות ודראמטיות כאלו. לא בהרבה הזדמנויות אחרות נתגלתה גבורה כזאת. ראיתי את הדברים בעיני. בראש המערכה עמד אדם יקר ודגול, לא ארצישראלי, שלצערי הרב נפל. קראו לו — סטון. שמו האמיתי היה מרכוס. חטיבה זו לא כבשה את לטרון, אבל היא הצילה את ירושלים, כי הלגיון מוכרח היה להפנות את כוחותיו, שהרעישו את

ירושלים — לעבר לטרון. חטיבה זו עשתה עוד דבר אחד: פתחה את הדרך שקראו לה „בורמה“. היא כבשה את בית-ג'יז ואת בית-סוסיין. אני מניח שיש פה חברים אשר „רכבו“ לירושלים לא בכביש „הגבורה“, אלא בדרך-בורמה, כאשר היו מורידים ומעלים בחבלים ובמיתרים ובכל מיני מעשי אקרובטיקה את המשא. והירידה והעליה במדרון התלול היו בהן משום מעשה-נסים. דרך זו נכבשה תחילה על-ידי חטיבת-שבוע.

חטיבה זו נתנה הרבה קרבנות. דמה היה שותת. והיה הכרח לקחת אותה מחזית לטרון. שלחנו למערכה זו חטיבה אחרת — חטיבת „הראל“. גם זו הסתערה על לטרון, נתנה קרבנות, ולא כבשה את המקום. אבל מערכות אלו הצילו את ירושלים.

נודעזעתי כולי כאשר ראיתי שמישהו רוצה לגזול מחיילים יהודים, ששפכו דמם, את מעשה-גבורתם וליחס מה שהם וחבריהם עשו — רק ליחידה של פלמ"ח. נסיון זה הולך ונמשך, ועד היום הזה מנסים לייחס את כל מעשי-הגבורה רק לחלק מאלה אשר השתתפו בעשייתם. אני מוכרח להגיד למען האמת: אנשי פלמ"ח לא היו שותפים למעשה העושק והקיפוח הזה. זאת עשו אנשים מהחוף, אינני יודע למה.

אותה חטיבה שהזכרתי תחילה אין לה להתבייש מפני איזו חטיבה אחרת שהיא במלחמה הזאת, לא במלאכתה בלטרון ולא בשחרור הגליל. מסרתי, במועצת-המדינה הזמנית, ביום 17 ליוני 1948, אחרי המערכה בלטרון, מה שעשתה החטיבה בכיבוש בית-ג'יז ובית-סוסיין ואיך החלה סלילת הכביש החדש לירושלים. והנה נמצא עתון, החושב את עצמו לעתון פרוליטרי ולאפוטרופוס של פלמ"ח, ומחק את שמה של חטיבה זו. אבל שם זה, כמו שמותיהן של שאר החטיבות, לא ימחק מההיסטוריה! לכולן יש חלק בגבורה זו שגילה צבא-הגנה לישראל. ולכולן חלק בחולשות שגילה, וחולשות נתגלו בכל החטיבות. אני יודע זאת לא פחות ממישהו אחר היושב באולם הזה. אני מכיר גם גבורותיה של כל אחת מהחטיבות וגם ליקוייה.

*

כשהקימונו צבא אחיד ומשטר וסדר צבאי, היה קיים מימי המחתרת דבר שלא הבינותי כל הזמן לשם מה הוא בא — המטה הארצי המיוחד של

פלמ"ח. ניסיתי להסביר לעצמי הדבר, שאלתי וחקרתי חברים שחיבו קיומו של המטה הנפרד — ולא שמעתי אף נימוק אחד המתקבל על הדעת. מטה זה לא היה בו שום צורך צבאי, לא לגיוס, לא לאימון, לא לצידוד, לא לאפסנאות, לא להשתתפות במערכות. במשך חדשים השלמתי עם קיומו, כי רציתי ללמוד ולהבין — עד שנתברר לי ללא צל של ספק, כי אין כל צורך במטה זה לא לצבא כולו ולא לפלמ"ח בפרט, — אלא למישהו מחוץ לצבא. אבל אין הצבא חייב להחזיק מכשיר שאינו דרוש לכלל — לא למדינה ולא לצבא, אלא לאיזה גוף פוליטי. נתברר לי — וזאת אשר הודעתי לא פעם ברבים — שאין הבדל בין חטיבת פלמ"ח ובין חטיבה צבאית אחרת, ולא תיעשה שום הפליה לטובה או לרעה — כי בצבא כל החטיבות שוות. וכל סלף של ציטטות מדברי לא יועיל. שמעתי חבר אחד שציטט כאן דברי שלא היתה להם שום שייכות לענין, ודווקא הפסוק האחד השייך לענין — אותו לא ציטט. הודעתי שכל עוד מצב הבטחון של מדינת-ישראל לא יאפשר הפחתת צבאנו, לא תפורק שום חטיבה של פלמ"ח, כאשר לא תפורק שום חטיבה אחרת, ושהמטה הכללי של צבא-הגנה לישראל ידאג לחטיבות פלמ"ח כמו לכל החטיבות האחרות, וכל דבר שיש בו משום טביעת צביון מפלגתי ליחידה צבאית — הוא פסול ומסוכן. אחת ידעתי: או שיהיה לנו צבא אחיד הכפוף כולו למדינה ורק למדינה, ואז אולי נעמוד; ולא — לא נעמוד. עוד יהיו אצלנו ויכוחים, וברוכים יהיו הויכוחים, על אופי הצבא, מבנהו, חינוכו ודמותו. אבל דבר אחד ברור ולא נתון לויכוח: עם העומד בסכנה כזאת כאשר עמדנו אנחנו — יוכל להתגונן רק אם יצליח לגייס את כל הכוחות שבעם ויטע הרגשה בלב כל איש בצבא שהוא שווה לכל איש אחר בצבא — במעמד, בזכויות, בכבוד, בהערצה ובחיבה. אחרת — לא יגלה את הכוח הפנימי הדרוש לעמוד במלחמה. אין עומדים בקרב רק על פי צו, גזירה, פקודה ומשמעת. נחוצה רוח, ומבלי שכל חייל ידע שהוא שותף שווה-זכויות וחובות — אסור לגייס אותו. משום כך ראיתי באחידות הצבא, בשוויון כל החיילים, ביחס שווה לכולם, בביקורת שווה לכולם, בהערצה שווה לכולם, כאשר מגיע להם — תנאי יסודי ליכולת עמידתנו.

*

ניסו לומר, שיש חטיבה אחת — וזהי פלמ"ח, כמובן — שיש לה מונופולין לחלוציות. כידוע, אני "מפרק ערכים חלוציים", "מוכר את המדינה לאימ-פריאליזם", "משרת את הבורז'ואזיה" וכו'. אין בדעתי לסתור השמצה זו, שאיני יודע אם בעליה מאמינים במה שהם אומרים, ולא אגלה פה יחסי לחלוציות, אולם אני קובע עובדה: בצבא לא היתה שום יחידה, פלמ"ח או לא פלמ"ח, שעסקה בדבר אחר מחוץ למלחמה ואימונים. לא היתה שום יחידה בצבא שעסקה בעבודה. מזמן שאנשי פלמ"ח גויסו לצבא לא עסקו עוד בעבודה, לרבות אותו חלק בפלמ"ח שלפני הגיוס עבד במשקים. לא רק הפלמ"ח, אלא גם בני המשקים, בני המתישבים, נעקרו ממקומם ונשלחו לצבא, ואיני יודע שום יחידה צבאית שיש לה מונופולין לחלוציות. עם כל היותי "אויב מושבע של החקלאות ושל החלוציות", ידעתי שאיננו יכולים להתעלם, גם בתוך המלחמה, מצרכי ההתישבות. בשם כל ארגוני הנוער נשלח אלי מכתב — זה היה ב-10 לאבגוסט 1948 — ובו כתוב:

"הנדון: חבר גרעיני התישבות ילידי 1931

בקשר לדיון המתנהל בצבא על עתידם של חברי הגרעינים ולאחר התזכירים שנשלחו אליהם, נתקיימה היום פגישת מזכירות התנועות אשר סיכמה מחדש את עמדת התנועות בעד הקמת מסגרת מיוחדת לגרעינים אשר איננה קשורה לחטיבה צבאית כלשהי, פרט לאימונים — אם יוחלט על כך.

ובאשר לעתידם הקרוב, הוחלט לתבוע את הוצאת הגרעינים למשקי ההתישבות יחד עם הבנות, ובמקרה של המשך אימונים — לשמור על שלימות הגרעינים ולא לפרקם להתמחויות צבאיות בחטיבות השונות.

אנו עוקבים בחרדה אחר התפתחות הדיונים, וחוששים להתפרקות הגרעינים, ומבקשים מכם לדון ולהתערב בדבר באופן תכוף ומידי ולהזמין לדיון זה.

בשם תנועות בני עקיבא, עזרא, מכבי הצעיר, צופים,

התנועה המאוחדת, הנוער העובד, השר-

מר הצעיר, המחנות העולים".

על מכתב זה עניתי :

„אני מאשר קבלת מכתבכם מיום 10 באבגוסט בדבר גרעיני התישבות ילידי 1931. מגמתכם לשמור על גרעיני התישבות לצרכי התישבות קרובה, היא ביסודה נכונה, ומשרד-הבטחון יתן למטה הצבאי הוראות בנדון זה. מובן מאליי שכל עוד לא נסתיימה המלחמה — צרכי המלחמה והנצחון קודמים לכל. אבל בלי הכרח ברור אין לתת לפורר גרעיני-התישבות. ומשרד הבטחון מקבל ברצון את עמדתכם להקים מסגרת מיוחדת לגרעינים, שלא תהיה קשורה לחסיבה כלשהי. יהיה צורך, אחרי חופש של שבוע לגרעיני-התישבות, להמשיך באימונים במסגרת של נוער חלוצי לוחם, ויאחזו בכל האמצעים לשמירה על שלימות הגרעינים, עד כמה שאפשר בתוך תנאי המלחמה“.

לצערי לא היה הדבר אפשרי במאה אחוזים. היה זה באבגוסט, אחרי ההפוגה השניה, ידעתי כי עוד צפויות לנו מערכות. ואמנם, כעבור זמן באה המערכה הראשונה בנגב, המערכה בגליל והמערכה השניה בנגב. ואף-על-פי-כן נעשו מאמצים, מתוך דאגה להתישבות הקרובה ולנוער החלוצי, לשמור על הגרעינים האלה. ואני שמח לציין שבזמן האחרון מילאו הגרעינים האלה של הנוער החלוצי הלוחם (נח"ל) תפקידים חשובים של עבודה והגנה בנגב. בשם הממשלה תוכנס בקרוב לכנסת הצעת-חוק אשר תחייב כל נער ונערה בישראל מגיל 18 ללכת לשנת-שירות, אשר בחלקה — רק 3—4 חדשים — אימונים צבאיים, וברובה הגדול — 8—9 חדשים — הכשרה חקלאית. שנת-שירות זו תקיף כל נער ונערה בישראל ללא יוצא מן הכלל. כל הנערים השייכים ומוכנים ללכת להתישבות-ספר, להתישבות של בטחון, ישלחו אחרי שנת-הכשרה למקומות-התישבותם. האחרים ישארו בצבא עוד לשנה של אימונים, פרט לאלה אשר יתנדבו לחיל-האוויר, לחיל-הים או לחילות אחרים, אשר תקופת-השירות בהם היא יותר ממושכת.